

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ ՆԿԱՏՈՂՈՒԹԻՒՆ-Ք.

Ֆիզիքական կրթութեան կարևորութիւնը: — Մտաւորական զարգացման կախումն ունենալը ֆիզիքական զարգացումից: — Առողջութեան կանոնները եւ նրանց պահանջողութիւնները: — Հասարակութիւնը արդեօք նրանց կանոնները կատարում է: — Ուսումնարանի պարտաւորութիւնն է նուազեցնել ուսանելի առարկաների փառ աղղեցութիւնը: — Մարմնավարժութիւնը եւ արուեստական աշխատութիւնը:

Այժմեան ամեն մանկավարժները և բժիշկները հաստատում են, որ երկխոյքը դասախարակելու ժամանակ ամենակարևոր է հոգալ և նրանց մարմնական առողջութեան համար: Այդ պահանջողութիւնները լիովին հիմնուած է մաքի և փորձոյ դատողութեան վերայ. բայց կարեկցաբար պէտք է ասել, որ մենք մոռացել ենք բոլորովին կրթելու մեր երկխոյք մարմինները, կարծես թէ նրանք միայն հոգուց են բաղկացած, և իբր թէ մարմնոյ զարգանալը այնպիսի մի չնչն գործ է, որ նրա վրայ չարժէ անգամ ուշադրութիւն դարձնել: Մենք կօթը կամ վեց տարեկան ժամանակում երկխոյքին նստացնում ենք զբքի առջև, և աշխատելով նրա զլուխը լքցնել զանազան խմաստութիւններով, բոլորովին մոռանում ենք կրթել նրա մարմինը: Այդ վերջներ արդէն բոլորովին վերջացած համարելով, մենք հոգում ենք միայն աշակերանների մասաւրական և բարոյական զարգացմանը վերայ:

Յիշենք, որ այդ պատճառով ասում է Գերմանացուց երեւելի մանկավարժ Գ. Դիտտէսը, որը եղել էր Գօտայ քաղաքի

ուսուցչական դպրոցում կառավարիչ (Վիքտոր), — “Մարդկային մարմնոյ վերաբերութեամբ դասախարակական կանոնները շատ ժամանակ ոչ թէ միայն լիակատար հասկացողութիւն չէ ապիս, այլ արժանաւոր ուշադրութիւն անգամ չէ դարձնում նրա վերայ: Մարմնոյ կանոնաւոր զարգացումը երկրորդական գործ է համարվում և դասախարակները մեծ մասով այն են մտածում, որ ինչքան կարելի է աշակերտի զլուխը շուտ լքցնեն զանազան տեղեկութիւններով և պարտաւեն նրան կեանքի մի որոշեալ դրութեան համար: Իսկ եթէ լաւ մտածենք, հեշտ կարող ենք հասկանալ, որ առողջութիւնը, զօրութիւնը և մարմնոյ թեւեւութիւնը կրթութեան համար ևս նոյնչափ անհրաժեշտ կարևորութիւն ունին, որչափ հոգւոյ առողջութիւնը և զարգացումը:

Այդ բոլորովին ճշմարիտ է: Մարմնոյ կրթութիւնը շատ հարկաւոր է, — այդ ճշմարտութիւնը նախնի մարդիկը, ինչպէս Յոյները, մեղանից աւելի լաւ էին հասկացել և նրանք մեծ հոգս էին անում, որ իրանց երկխոյքը ուսման կրթութիւն ստանալու հետ միասին, զարգացնէին և իրանց մարմնական զօրութիւնները: Մագիստրէ էր, որ ուսանելի առարկաները սովորացնում էին մարմնավարժական կրթութեան հետ, և դասախօսութիւնները լինում էին ոչ թէ տան մէջ, այլ այգում և բաց օդում:

Նախնիքը կարծում էին թէ միայն առողջ մարմնութիւն է առողջ հոգին, և այդ կարծիքը ամենաճշմարիտ հաստատութիւն ունի: Մենք շատ ենք խօսում բարոյա-

կանութեան և կեանքի մէջ հաստատ համարձակեալքը ունենալու համար, բայց մենք մտանում ենք, որ բարոյական տոկոսնութիւնը կախումն ունի մարմնոյ առողջ և կանոնաւոր զարգացումից: Ֆիզիքապէս առողջ և զօրեղ մարդը երկար ժամանակ կովում է, իսկ կեանքի թշուառութիւններէ ծանրութեան տակ շատ քիչ է ձընշվում և կարող է աւելի հաստատ կերպով յառաջ տանել իրա համարմունքները կեանքի մէջ և իրա բարոյական գաղափարները հեռացնել ուրիշի մտքերից: Ֆիզիքական նեղութիւնները խանգարում են զգայական ընդունակութիւնը, թուլացնում են կամքը. ընդ հակառակն զըւարթութիւնը և մարմնոյ պնդութիւնը զօրացնում են բոլոր մտաւորական ճիշտութիւնը, օգնում են մտածողութեանը և նրա պարզապէս արտայայտութեանը և ընդունակ են անում ուրախութեան և բոլոր բարիներ գործելուն. վերջապէս գոյանում է մարդու մէջ ինքնահաւատարմութիւն, քաջութիւն և հոգեկան զօրութիւն. առանց սորանց ոչինչ չէ կարող անել և ամենաբարի ցանկութիւնը:

Շատ ժամանակ սրա համար հակաձառութիւններ են լսվում և կեանքից փատեր բերվում: Յոյց են տալիս զանազան մեծ և ամենազարգացած մարդիկներ, որոնք չեն ունեցել պնդակազմ առողջութիւն: Բայց սրա համար կարելի է հարցնել (Կ), թէ արդեօք այդ ամենը ևս ձմարիտ են՝ այնպէս՝ ինչպէս առաջարկում են, որովհետեւ շատ զարգացած մարդիկը, գիտութեան և գրականութեան երևելի գործունեաները ի բնէ թոյլ առողջութիւն չեն ունեցել, այլ յետոյ շա-

փահաս ժամանակը՝ ուսումնական անընդհատ և ծանր պարապմունքից խանգարել են իրանց Ֆիզիքական առողջութիւնը (Բ), եթէ իրանց թոյլ առողջութեամբ այդ մարդիկը շատ օգուաներ են տուել մարդկութեանը, հասկա եթէ ունենային նրանք Ֆիզիքական պնդակազմութիւն, նրանք էլ աւելի մեծ օգուաներ կային: Այլ է իմանում, կարելի է նրանք ցանկացել են մի որ և իցէ բան ևս գործել, բայց չեն կարողացել, միայն այն պատճառով՝ որ վատառողջութիւնը թոյլ չէ տուել նրանց այդ բանը անել: Աւերջապէս այն պատերազմը, որից Ֆիզիքապէս պնդակազմ մարդը անյարթիւն է մնում, փշրում է և սպանում թոյլ կազմուածք ունեցող մարդուն: Մեր առջևն է մարդկանց ցուցակը, այն մարդկանց՝ որոնք մրտել են գերեզմանի մէջ, և որտեղից կարելի է որոնել նրանց մահուան պատճառները:

Թոյլ կազմուածքը, վատառողջ մարմինները, որոնց կրթութեան համար այսպէս քիչ ուշադրութիւն են դարձրել, չեն կարողացել տանել կեանքի ծանրութեանը, անդադար պատերազմներին և գործունէութիւններին: Նրանց հոգին քաջ է եղել, իսկ մարմինը շատ տկար. միայն այն մարդը չէ ընկնում պատերազմումը, չէ ընկձվում հէնց առաջին քայլերում այդ անսակ կեանքի հարուածքներից և ընդունակ է լինում տանելու կեանքի ծանր աշխատանքներին՝ նա՛ որ և ոչ միայն հոգեով է քաջ, այլ և մարմնով առողջ:

Առողջութեան կանոնը պահանջում է, որ մենք ունենանք կանոնաւոր սնունդ,

հազուստ, որ յարմար է կլիմայական պայմաններին. ունենանք ամենակարևոր մաքրու թիւն, շնչենք մաքուր օդ, և վերջապէս ունենանք զանազան կերպի գործունէութիւն, այս ինքն զարգացնենք և կազմուրենք ոչ թէ մենակ մտաւորական ընդունակութիւնները, այլ և ֆիզիքական գորութիւնները:

Այլ ոք չի հակառակիլ, թէ այդ ամեն պահանջմունքները հասարակութիւնը չէ կատարում: Կենդի նպատակը ի՞նչ է: Կենդի նպատակը այն է, որ մարմնուն հասցնենք պատշաճ քանակութեամբ այն ամեն նիւթերը, որոնցից ի բնէ մարմինը բաղկացած է, և որոնք այդ պատճառաւ ամենակարևոր են նրա կանոնաւոր գործացմանը: Բայց արդե՞ք ունին մեր մայրերը մի որ և իցէ հասկացողութիւն այդ մտաւոր սննդի համար: Այ: Սովորացնելով կանանց Պաղղիբէն խօսելը և չքանազ պարելը՝ զանազան պօղիաներ և ճարտարներ, մենք նրանց գործնական գիտութիւն չենք ապխտ, որոնք իւրաքանչիւր ծնողի և անասի իրա կեանքում հարկաւոր են:

Ենդողար լավում են ձայներ թէ — «Մեզ նպիտակածն կանայք հարկաւոր չեն և յիմար կաքաւիչներ, այլ աշխատասէր կանայք. մեզ հարկաւոր են ոչ թէ կանանց պրօֆեսորներ և գրաշարներ, գրագիրներ և քաղաքական գործունեաներ, այլ հարկաւոր են այնպիսի խելօք և լաւ մայրեր — ծնողներ, որոնք իմանային անասութեան գործը»: Ե. յդ ամենը գիղեցիկ են և աննման: — Բայց ի՞նչպիսի կերպով կարող ենք ունենալ լաւ ծնողներ, լաւ անասներ և լաւ կանայք: Մի՞

թէ Պաղղիբէն լեզու և պարեր սովորացնելով կարող ենք ունենալ նրանց: Ինչո՞ւ խանգարենք աղջկանը պարել սովորացնելով, մինչդեռ նրան հարկաւոր է սովորացնել աւելի օգտաւէտ առարկաներ և կեանքին աւելի յարմար գիտութիւններ: Այ՛ թէ նա ունի բանաստեղծական տաղանդ կամ մատենագրական շնորհք, նա և աւանց իմանալու, թէ նրանք ունին հարցման ձևեր և փոխաբերութիւններ, կարող է մտնել գրականական ասպարէզ: Օտարուսի չէ լինիլ արդե՞ք աղջկայ՛ժամերը անցուցանել տալ գաշնամուրի վերայ ածելով, գործնական գիտութիւն չի տալ, առանց որոյ նա չի կարող իրա կեանքում մի քայլ անգամ փոխել, կամ թէ վախնում ենք աղջկան բացայայտել ճշմարտութիւնը իւր ներկայ դրութեան մէջ, և անվայելուչ ենք համարում ուսուցանել նրան այնպիսի գիտութիւն, որը քննում է մարդոյ մարմինը և նրանում երեւցած երեւոյթները: Ա՛հ, եթէ այդպէս էր, ուրեմն լաւ է ուղղակի ասենք, որ մեզ հարկաւոր չեն ոչ լաւ և խելօք ծնողներ, ոչ զիտուն անտեսներ, և ոչ էլ առողջամիտ կանայք, այլ մանկավարժութեան և մարդակազմութեան անտեղեակ ծնողներ, անկիրթ անտեսներ, մտածելու անկարող կանայք, միամիտ արարածներ, որոնք «ճարմն» բառը արտասանելիս կամ լրսելիս ամաչում են. պարզ ասել թէ մեզ հարկաւոր են ոչ թէ զգայուն կանայք, որոնք կարող լինին խրախուսել իրանց ամուսնոյն և բարոյապէս կազդուրել իրանց սիրովը և բարեկամութեամբը, այլ պճնասէր էակներ, որոնք ի զուր ակզը վատնում են իրանց ամուսնոյ աշխատած փողերը,

որոնք կեանքի բոլոր զուարճութիւնը գրանուած են պարի և զարդարանքի մէջ, և որոնք չեն քաջալերում ամուսնոյն իրանց սիրովը, այլ թուլացնում են նրան և հասցնում մինչև մահուան գուռը:

Բայց մենք չենք կամենում սրան համաձայնվիլ և շարունակում ենք հաստատել մեր խօսքը, թէ մեզ հարկաւոր են լաւ ծնողներ և խելօք անտեսներ: Աթէ այս այսպէս է, ուրեմն կնամարդին դործնական գիտութիւն տանք, այնպէս որ մայրը կամենալով կարողանայ իրա երեխաները դարձնել առողջ էակներ:

Այժմ խօսենք առողջութեան կանոնի երկրորդ պահանջմանը վերայ:— Թէ արդեօք կլիմայի պայմանադրութեան համեմատ մենք հազնվում ենք:— Այ:— Արովհետեւ մենք կամենում ենք հետեւել ոչ թէ նրան՝ ինչ որ գործնական գիտութիւնն է ցոյց տալիս, այլ նրան՝ ինչ որ ժամանակակից նորաձեւութիւնն է պահանջում: Այսինքն մի արական սեռի հազուասի վերայ: Մի՞թէ Ֆրակը, որ այնպէս յաջողակ ծաղրալի է սունկակեր մարդկանց — յարմար և պատշաճաւոր հազուատ է: Մի՞թէ կրճակալները (ՔԱՒԵՐԵ), որոնք կիսով չափ միայն կուրծքը ծածկում են, — առողջութեան կանոնների պահանջմունքներին համապատասխանում են: Մի՞թէ նեղ կոշիկները, որոնք սեղմում են ոտը — չե՞ն արգելում նրա կանոնաւոր զարգացմանը, ուղիղ և հաստատուն ընթացքին: Մի՞թէ միշտ շարժով պարանոցը փաթաթելը՝ լաւ է, և աւելի մնաս չե՞ք քան թէ օգտակար: Այժմ իզական սեռի հազուատը:— Այս տեղ էլ աւելի պէտք է կատարել գիտու-

թեան պահանջմունքները: Բայց կանայք հագնում են այնպիսի հազուատներ, որոնք ինչպէս յայտնի է ամեն բժիշկներին, շատերին պատճառում են գլխաւոր հիւանդութիւններ: Օրինակի համար հագնում են կրկնօլկեր, որոնք չափազանց մնասում են առողջութեանը. ձմեռը ման ևն գալի թեթեւ հազուատով, միայն նրա համար՝ որ նորաձեւութիւն է: Իսկ երեխայոց հազուատը: Բայց ամենեւին մենք չենք կարող վերջացնել մեր խօսքը՝ եթէ կամենայինք թուել այն ամենը, որոնք գիտութեան պահանջմունքների հակառակն են գործվում՝ միայն նորաձեւութեանը յարմարվելով:

Իսկ եթէ մենք չկատարենք գիտութեան առաջի երկու պահանջմունքները, — հապա իսկութեամբ կկատարենք երրորդը, — կհոգանք արդեօք մաքրակեցութեան համար: Բոլորովին ընդհակառակն: Այդ պահանջմունքը նմանապէս քիչ է քերնվում, ինչպէս և առողջութեան կանոնների միւս պահանջմունքները: — Աթէ մենք հասարակութեան մէջ անմաքուր ձեռքերով և ապականված երեսով չենք մանում — սա ամենեւին նրա համար չէ, որ մենք յարգում ենք առողջապահական կանոնների պահանջմունքները, այլ միայն նրա համար՝ որ այդ տեսակ կեղտոտ դրութեան մէջ երեւալը մենք անվայելուչ ենք համարում:

Ինչպէս թատրոնի մէջ դեկորացիաների ետքում, որ տեղ մեզ կողմնակի մարդիկը չեն նկատում, — մենք բողբոլին ուշ չենք դարձնում մաքրութեանը վերայ: Այսինքն ամեն տեղ առանձնասենեակներում, ուր կտեսնէք անմաքրութիւն, ապական-

ված օգ և հոս, որոնք անտանելի են շատերին, թէ և քիչ զգալի լինէին դոքա:

Իսկ մանկանոցնե՛րը և ննջարաննե՛րը:— Այս տեղ ևս լինում է շատ անմաքրութիւն և շատ անգամ երեխայոց ապականված կտաւեղէններ, որոնք օգն աւելի ծանրացնում են շնչառութեան համար: Որտեղ չկան առանձին մանկանոցներ և ննջարաններ, այն տեղ էլ աւելի վատ է լինում օդը: Պէտք է ամբողջ օրը աշխատել այդ խանգարված մթնոլորդում (ատմօսֆերայ):

Մեր ներս ընդունած օդի մաքրութեան մասին մենք արդե՛օք հոգում ենք, որը մեզանից մեծ աշխատանք չէ պահանջում: Ո՛չ: Պարապելով միայն մտաւորական աշխատութիւնով, մենք ժամանակի մեծ մասը ստիպուած ենք լինում նստել սենեակում, բայց այժմ մենք տեսանք թէ ինչպիսի մթնոլորդ կայ մեր բնակարաններումը: Այդ պատճառաւ շատ զարմանալի չէ, որ մենք ենթարկվում ենք շատ ժամանակ հիւանդութիւններին, արեան սահաւութեան և սրտի բաբախման:

Մնում է առողջութեան կանոնի հինգերորդ պահանջմունքը: Պատարում ենք արդե՛օք այդ ուսումնական պահանջը: Գարձեալ և դարձեալ ո՛չ: Հոգալով միայն մտաւոր կրթութեան համար, չենք մտածում մարմնոյ զարգացման մասին, չը հասկանալով, որ մտաւոր զարգացումը կախումն ունի մարմնական զարգացումից. — ուրիշ խօսքով, մտաւորական զօրութեանց կանոնաւոր զարգացումը պայմանաւորվում է ֆիզիքական զօրութեանց կանոնաւոր զարգացումից: Ահա դաստիարակել — կնշանակէ զարգացնել բոլոր զօ-

րութիւնները, որքան կարելի է մինչև կատարելութեան վերին աստիճանը: Աւելի թէ մենք աշխատում ենք զարգացնել երիտասարդի մաւաւորական զօրութիւնը, ուրեմն չպէտք է զանց առնել և նրա ֆիզիքական զարգացումը:

Ահա էլի մէկ նշանաւոր պատճառ, որը ստիպում է մեզ ուշադրութիւն դարձնել մարմնոյ կրթութեան վերայ:— Աւելի հետեւանքին հասնելու համար, պէտք է զարգացնել աշակերտին ֆիզիքայէս, պէտք է հերթակալել զիտութեան զասերը մարմնավարժութեան հետ: Շատերը նկատում են, որ եթէ ի բնէ կազմուածքը թոյլ է, նա չի կարող մարմնավարժութիւնով կազդուրվել: Սա ճշմարիտ չէ: Վեանքի փաստերը հերքում են այդ միտքը: «Նոյնպէս Սոկրատէսը՝ հին իմաստունը ասում էր, «բնութիւնից թոյլ մարդիկը միշտ մարմնավարժութիւնով պարապվելով, կարող են աւելի շուտ կազդուրվել քան թէ աւելի ուժեղ մարդիկը, որոնք ուշադրութիւն չեն դարձրել մարմնավարժութեան վերայ»:

Անկասկած, մարմնոյ կրթութիւնը միայն մէկ մարմնավարժութեան մէջ չէ, բայց ուսումնարանի համար կարելի է ընտրել միայն այդ վերջինը, և ահա ինչու համար ենք մենք այդպէս սաստիկ հաստատմում մեր այն կարծեաց վերայ, որ մեր ուսումնարանների աշակերտները կազդուրէին իրանց զօրութիւնը: Որպէս զի պարապմունքը քիչ վնասակար ազդեցութիւն ունենայ աշակերտների առողջութեանը վերայ, հարկաւոր է մի փոքր ժամանակ դործադրել մկանունքների զօրութիւնը զարգացնելու համար:

Ինչպէս կարող ենք մենք շուտով հասնել սրան: Ազրափակում ենք թէ— մարմնավարժութեամբ: Աւ ահա այդ նրպատակով նրան մտնում են մի քանի զիւզացեոց ուսումնարաններում *): Բայց մենք կարծում ենք, որ աւելի լաւ միջոց կայ: — Մի քանի խօսքերով մենք կաշխատենք ցոյց աւարուեստական աշխատութեան օգուտը, և սրանից կեզրակացնենք, որ մարմնավարժութիւնը այդ գէպքում այնպէս յարմար չէ և օգտաւէտ, ինչպէս արուեստական աշխատութիւնը:

Արուեստական աշխատութեան ժամանակ մասնակից է լինում մկանունքների աշխատութիւնը. մկանունքների աշխատութեան այդ մասնակցութիւնը արուեստական աշխատութեան մէջ, տալիս է այդ վերջինին մանկավարժականընչանակութիւն, որը վերաբերում է և մանկավարժութեանը: Մկանունքների աշխատանքը պնտացնում են կամքի զօրութիւնը: Պէտք է երեխային սովորացնել անպատճառ հասնել առաջադրած նպատակին աշխատութեան մէջ, թէ կուզէ իրա վեր առած աշխատութիւնը մեծ լինի և շարունակվող: Պարագմունքը, որ կազդուրում է կամքի զօրութիւնը ամենահիշտից աստիճանաբար գէպի գժուար պարագմունքը, տալիս է երեխայոց հաստատամիտ բնաւորութիւն, և նրա հետ միասին ցոյց կտան նրան, որ չկայ այնպի-

սի մի գործ, որը սնկայելի լինէր կատարել՝ եթէ ինքը երեխան կամենար:

Աշխատութիւնը առանց նպատակի, ինչքան որ նա մեծ լինէր, չունի ոչ մի նշանակութիւն: Պուք կարող էք ինչքան հարկաւոր է, թէ կուզի մինչև ձեր ուժի հատվելը՝ ծուկ կոճղը մէկ ծայրից դէպի միւս ծայրը, բայց սրանից հաւատացէք որ ձեզանում կաւելանայ կամքի զօրութիւնը և կստացվի մի առանձին հետաւանք:

Այն, միայն մտաւոր աշխատութիւնը, որը ունի բանաւոր նպատակ, ինչպէս զորօրինակ՝ արուեստական աշխատութիւնը, ընդունակ է զարգացնել մարդու մշտնութեան զօրութիւնը: Բայց ընդ այսմ ամենայնի, փոխանակ բնութիւնը զարգացնելու, արուեստական աշխատութիւնը մարդու մշտնութեանը և Ֆիզիքական և մկանունքների զօրութիւնը: Շատերը նկատում են, որ մկանունքների զօրութիւնը մարմնավարժութիւնով է զարգանում: Իձող այդպէս լինի, մենք չենք կամենում երկար հակաձառել սրա ընդգէմ. բայց յիշենք, որ մարմնավարժութիւնը մեծ մասով զարգացնում է մարդու արագութիւնը: Արուեստական աշխատութիւնը աւելի պնտացնում է մկանունքների զօրութիւնը քան մարմնավարժականը. զորօրինակ, ասենք թէ մենք հիւս ենք և կամենում ենք մէկ արկղ շինել, սրա համար մենք 1) գործ ենք ածում մեր մկանունքների զօրութիւնը, որոնք կազդուրում են մեր ֆիզիքական զօրութիւնները, 2) մեր առաջի աշխատանքի մտակայ նպատակը՝ մեր շինած աւարկան է, որը մենք կարող ենք գործ

(*) Բայց քաղաքի ուսումնարաններում — նրանից բոլորովին չկայ. իսկ Վիմնադիաներում, նա ևս մի քանիսներում, անբաւականացուցիչ կերպով են շինած:

ածել օգուտով մեզ և ուրիշներին համար: Եւ այս օգուտը մեզ համար ախորժելի է լինում: Մարմնավարժու- թիւն չէ: Մարմնավարժութիւնը, որն որ միմիայն մկանունքների զարգացման հա- մար է, կարող է շուտով ձանձրացնել. և մարմնավարժական (Ֆիզիքական) դա- սերը կարող են շատ շուտ ձանձրացնել աշակերտներին իրանց պարտքը կատարե- լուց, և աշակերտները մարմնավարժական դասերի ժամանակ կարող են այնպէս ձանձրանալ՝ ինչպէս այժմ են ձանձրա- նում նրանք Ատտինացւոց լեզուն դաս առնելու ժամանակ. իսկ արուեստական աշխատութիւնը, որը ունի բանաւոր նը- պասակ, շոշափողական հեռեանքներ, ա- մենայն օր և ամենայն քայլ յառաջ կգնայ արուեստի մէջ, աշակերտների համար ա- մենը ախորժելի կլինի, որը կհետաքրքրվի այդ զործում աւելի և աւելի:

Ապացուցանենք արուեստական աշ- խատութեան կարևորութիւնը մարմնա- վարժութեան հետ: Արուեստական աշ- խատութիւնը մարդուս ազատ է անում, որը քիչ կախումն ունի ամենայն տեսակ դէպքերից: Ահանքում մարդուն ամեն բան կարող է պատահել մինչև աւելի վաղը քան թէ լաւը: Տեսէք ինչքան է ոչնչա- նում երիտասարդների զօրութիւնը միա- կերպ պարզազրկով թղթերի երեսները: Մակայն արուեստական աշխատութեան նշանակութիւնը, որը գանձում է ու- սումնարանում, և յետոյ կեանքում զար- գանալը՝ մարդուն հաստատում է աւելի յաջողակ պայմաններում:

Մերջապէս, դուք ստացէք լաւ կրթ- թութիւն, բայց ո՞վ կարող է հաստա-

տապէս ասել, որ դուք ձեր կեանքի ճա- նապարհով լաւ էք ընթանում և չէք ընկնում անակնկալ հարուածից զանա- զան անյաջող հանդամանքների մէջ: Աչ որ: Եւ յգ հարուածները և անյաջող հանդա- մանքները անթիւ են: Բայց դուք ի՞նչ պէտք է անէք ձեր ուսումնական կրթու- թեան հետ, եթէ դուք կընկնէք այնպիսի դրութեան մէջ, որտեղ չէ կարելի յար- մարցնել ուսումնական կրթութիւնը: Բայց ինչի՞ համար է ձեր մարմնավարժու- թիւնը: Ի հարկէ, ոչ մի բանի համար:

Արպէս զի մտաւորական պարագմուն- քը աշակերտների առողջութիւնը չվնասէ, պէտք է ուշք- դարձնել և մարմնոյ կրթ- թութեան համար, և պէտք է մտցնել Ֆիզիքական պարագմանց դասեր: Բայց մեր կարծիքովը չէ թէ մարմնավարժու- թիւնը պէտք է մտցնել այդ նպատակի համար, այլ ուսումնարանի մօտ պէտք է շինվի արուեստական վարպետարան (ար- հեստանոց):

Արուեստական աշխատութիւնը՝ այն- պէս՝ ինչպէս մարմնավարժութիւնը կը զարգացնէր աշակերտներին Ֆիզիքական զօրութիւնը, և բացի սորանից նա կտար և զործնական զիտութիւն, կամ այսպէս ասել, այդ զիտութեան սկիզբն ժամա- նակով մարդու համար ստոյգ բարութիւն կլինի: Բնդհանուր կրթութիւն ստանա- լով, մարդը կարող է որոշել արուեստա- կան աշխատութիւնը իրա մասնաւոր լե- նելուցը, իսկ բացի դրանից արուեստի զի- տութիւնը կարող է օգտաւէտ լինել և աշխատաւորին, եթէ կենսական պարագ- մունքը առ ժամանակ զրկում է նրան կա-

ըողութիւնից պարապվելու մտաւորական աշխատութիւնով :

Իսկ եթէ իրա կեանքում մարդը չի կարողանում աւելացնել իրա արուեստական գիտութիւնը, այն ժամանակ և այստեղ արուեստներով պարապվելը անօգուտ կը լինէր: Արուեստական աշխատութիւնը զարգացնում է ֆիզիքական, բարոյական և հոգեկան զօրութիւնը, եթէ իրա համոզմունքը և ընդունակութիւնը կտանէ մինչև իրա կեանքի վերջը, եթէ հաստատ կլինի կեանքի ակտիւծութեան մէջ և չընկնիր նրա անյաջողութիւններէ ծանրութեան տակ: Այդ գործը աննշան չէ: Մինչդեռ մենք չենք հօգուտ երեխայոց մարմնական զօրութեան զարգացման և նորա հոգեկան զօրութեան վերայ, ապա ի զուր պէտք է ցանկանք տեսնել մեր երեխայոց բարոյականութիւնը: Առաջ և թոյլ մարդը չի կարող աւելի բարոյական լինիլ: Թող նա ունենայ մաքուր և լաւ համոզմունք, բայց նա զօրութիւն չի ունենալ՝ որ այդ համոզմունքները տանէ կեանքի մէջ: Արա խօսքերը չի համեմատվել գործերի հետ: Մարդս պէտք է բարոյական և հոգեկան զօրութիւն ունենայ, բայց այս հոգեկան զօրութիւնը նա չի ունենալ՝ եթէ ուսումնարանը, զարգացնելով նրան մտաւորապէս, չէ զարգացրիլ ֆիզիքապէս: Բաւական չէ միայն որ մարդուն տանք լաւ մտքեր, պէտք է տանք նրան և զօրութիւն, որ կատարէ լաւ մտադրութիւններ: Եթէ մենք չհոգանք նրա մասին և ուշադրութիւն չգործենք երեխայոց ֆիզիքական զարգացմանը վերայ, այն ժամանակ մեր երեխայքը լաւ աշխա-

տաւորներ չեն դառնալ, այլ խղճալի ֆրասկերներ (*):

Թ. ԱՍՏՈՒԱՆԱՏՈՒՐ ՊԱՆՍԵԱՆՅ.

Ի Ք. Բաժն:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՊՍԱԿՆԵՐ

Որպէս զի կարելի լինի յարատև հիշութեամբ տանել կենաց ասպարիզի մէջ պատահելի զանազան զրկանաց, որպէս զի կարելի լինի՝ անտարբերաբար նայել անձնական պատուոց և շահուց վերայ—սորա զլիւսաւոր զսպանակներ են սովորական գործոց ընթացիցն, և որպէս զի կարելի լինի յաղթահարել մատաղ տիոց զմայլեցուցիչ պատիր երեւակայութիւնները, — անհրաժեշտ է փափկութիւն, այն զերազանցնողն, զոր կզգայ զաւակ մի առ մայր իւր, անհրաժեշտ է առաւել մեծ ինչ՝ քան զպարտաւորութիւն և զսէր, անհրաժեշտ է առաքինութիւն:

Լեզուի

Անգամ նուանական Ակադեմիայի

Ե.

Բոլոր պատանեկութեան արբուն հասակի մէջ՝ չկայ այնքան վրդովեալ ժա-

(*) Գիւղացոց ուսումնարաններում գտատաների արուեստական նախագիտելիքը զիս զացոց աղքատութեան առաջը առնելուն նոր գործիք է տալիս, և նմանապէս կարող է օգնել նրան և ուրիշ ժամանակ: Արուեստների նախագիտելիքը կարող է ազդեցութիւն ունենալ և մարդկանց տնտեսական կեանքի վրայ: